

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

географічний факультет

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

кафедра українознавства

Полтавський національний педагогічний університет імені

В.Г.Короленка

кафедра всесвітньої історії, релігієзнавства та методик їх викладання

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Українсько-балтійський центр

Національна Академія наук України

Інститут всесвітньої історії

Національна Академія педагогічних наук України

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна

Міжнародна асоціація українців

Чеська асоціація українців

Інститут досліджень діаспори

Міжнародна науково-практична конференція

ВОЄННА ЕМІГРАЦІЯ (П`ЯТА ХВИЛЯ): НАДОВГО ЧИ НАЗАВЖДИ?

25 квітня 2025 року

УДК 314.151.3-054.73(=161.2)"364""2022/..."(06)
В63

Воєнна еміграція (п`ята хвиля): надовго чи назавжди?: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 25 квітня 2025 р.) – К., 2025. – 219 с.

*Рекомендовано до друку Вченою радою географічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
протокол № 9 від 27 березня 2025 р.*

ISBN 978-617-674-071-1

Збірка матеріалів міжнародної науково-практичної конференції містить його програму та результати студіювань науковців, педагогів і аспірантів різних регіональних центрів, а також практиків. У публікаціях висвітлюються та аналізуються питання воєнної еміграції як явища та наукової дефініції, міграційних криз, спричинених війнами та військовими конфліктами, регіональних особливостей еміграції упродовж лютого 2022-го – березня 2025-го років, обсягів воєнної еміграції в оцінках держави Україна та інших держав, заходів з підтримки та інтеграції українців у країнах прихистку, зарубіжного досвіду повернення своїх громадян, діяльності Міністерства національної єдності України

© Винниченко І., упорядкування, 2025

Макарчук В. ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕРНЕННЯ З ЕМІГРАЦІЇ В УКРАЇНУ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ.....	199
Сивенко А. АРТЗАХОДИ, ЯК СКЛАДОВІ ГУМАНІТАРНИХ ПРОЄКТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	201
Воєнно-еміграційний потенціал гуманітарного проєкту «Місця пам'яти на мапі України»	
Смирнов І., Дарчик М., Теплюк О. ЖІНОЧІ ПОСТАТІ ГЕТЬМАНЩИНИ В ТУРИСТИЧНОМУ АСПЕКТІ (В КОНТЕКСТІ ВОЄННОЇ ЕМІГРАЦІЇ П'ЯТОЇ ХВИЛІ).....	205
Відомості про авторів	213

могу закордонним українцям та постійну роботу з діаспорою, що в сучасному світі набуває все більш важливого значення.

1. Стратегія та стимули щодо повернення українців із-за кордону – головне завдання Міністерства національної єдності, – Прем'єр-міністр. *Урядовий портал*. 03 грудня 2024 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/strategiia-ta-stymuly-shchodo-povernennia-ukraintsiv-z-zakordonu-holovne-zavdannia-ministerstva-natsionalnoi-iednosti-premier-ministr>
2. Міністерство національної єдності України. Діяльність. Місія та завдання. *Офіційний сайт Міністерства національної єдності України*. URL: <https://unity.gov.ua/#>
3. Ключковська І. Що може діаспора? Досвід інших країн та реалії України. *День*. 2010. № 231 (3390). 16 грудня. URL: <https://day.kyiv.ua/article/cuspilstvo/shcho-mozhe-diaspora>
4. Гамільтон К., Ольберг М. Прихована рука Китаю. Як КНР непомітно захоплює світ / пер. з англ. Київ: Наш Формат, 2023. 416 с.
5. Regulation. Azerbaijan Republic State Committee on Affairs with Diaspora. Confirmed by the decree of the President of the Republic of Azerbaijan on 14 May 2009. *Official website of the Azerbaijan Republic State Committee on Affairs with Diaspora*. URL: <https://diaspor.gov.az/en/page/polozhenie-15>
6. Положення про Міністерство національної єдності України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 24 січня 2025 р. № 113. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2025-%D0%BF#n10>

Макарчук Віталій

ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕРНЕННЯ З ЕМІГРАЦІЇ В УКРАЇНУ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

У період відбудови України, після припинення активних бойових дій, вона стане європейським хабом щодо розбудови інфраструктури, закладів освіти, культури, науки. Загалом це призведе до потреби значної кількості працівників, недолік яких в Україні може бути суттєвим. Це буде дуже складна проблема.

Ми маємо за кордоном, у країнах західного світу, значну кількість українських громадян. Статус тимчасового захисту в країнах ЄС на 31 грудня 2024 року мали 4 млн 260,08 тис. громадян країн, що не входять до ЄС, які залишили Україну внаслідок російського вторгнення 24 лютого 2022 року, що на 25,59 тис. або 0,6% більше, ніж місяцем раніше, повідомляє Євростат. Всі наведені дані стосуються надання тимчасового захисту на підставі Рішення Ради ЄС 2022/382 від 4 березня 2022 року, що тягне за собою запровадження тимчасового захисту. 25 червня 2024 року Європейська Рада ухвалила рішення про продовження тимчасового захисту для цих осіб з 4 березня 2025 року по 4 березня 2026 року [1].

Згідно з оновленими даними УВКБ ООН, кількість українських біженців у Європі станом на 16 січня 2025 року оцінювали в 6,303 млн, а загалом у світі - у 6,863 млн, що на 49 тис. більше, ніж на 16 грудня 2024 року. У самій Україні, за останніми даними ООН, 3,6 млн внутрішньо переміщених осіб (ВПО), водночас

приблизно 160 тис. осіб переміщено з прифронтових районів на сході та півдні в період із травня по жовтень 2024 року у зв'язку з активізацією бойових дій [2].

Варто зазначити, що міграція українців розпочалася від самого початку війни. Рада ЄС передбачила таку можливість й активувала Директиву 2001/55/ЄС про тимчасовий захист для українців та інших осіб. Ця Директива дозволяє людям, які залишили Україну через небезпеку після 24 лютого 2022 року або пізніше, залишатися на території ЄС (крім Данії), при цьому особи з офіційним документом тимчасового захисту мають право на роботу, повний доступ до системи охорони здоров'я, освіти, соціальну допомогу тощо [3].

У першому випадку громадяни України, які повертаються в Україну з імміграції, не демонструватимуть великого економічного потенціалу. Ми вважаємо, якщо вони не працювали в країні ЄС внаслідок вимушеної міграції, то не змогли б ефективно працювати в Україні після повернення. Але вони є громадянами України, і українська влада зобов'язана їх прийняти та створити належні умови для їх реінтеграції в українське сучасне суспільство. У другому випадку в Україну повертатимуться громадяни України, які змогли реалізуватися в західному світі. Вони фактично можуть стати новою елітою українського суспільства, яка зможе розвивати європейські стандарти в Україні. Європейський досвід роботи та життя, набутий в умовах систем державного управління західного світу, дасть їм можливість зробити вагомий внесок у євроатлантичні прагнення українського народу. Проте ми вважаємо, що кількість таких осіб навряд чи буде великою.

Прогнози щодо спроможності Міністерства національної єдності України повернути українців на батьківщину відображають складність цього завдання в контексті війни та соціально-економічних реалій. Найважливішим чинником для повернення залишається безпека, адже українці готові повернутися лише тоді, коли в їхніх регіонах буде забезпечено стабільність і особистий захист. При цьому припинення активних бойових дій не є необхідною умовою, головне – це відчуття безпеки. Економічні перспективи також відіграють важливу роль, оскільки програми реконструкції, які забезпечують роботу для молоді та спеціалістів, можуть певною мірою стимулювати повернення [4].

Тому для розвитку української економіки – відбудови Української держави, інфраструктури освітніх, наукових, культурних закладів – українському суспільству будуть потрібні трудові мігранти. Для залучення трудових мігрантів необхідна виважена імміграційна політика, яка має базуватися на українському прагматизмі, суть якої, на нашу думку, має полягати в належній інтеграції в українську культуру, освіту та суспільство загалом мільйонів іноземців, які після

прибуття в Україну будуть далекі від європейських цінностей та української ментальності.

Отже, міграційні процеси в Україні при тимчасовому припиненні активних бойових дій, так як ми не можемо ігнорувати міжнародний політичний контекст, можна схарактеризувати такими особливостями: поступове повернення певної кількості українців в Україну, хоча значна частина мігрантів розглядатиме можливість повернення лише після реалізації масштабних програм відновлення інфраструктури та економіки, особливо тих, хто не інтегрувався в нові суспільства; продовження внутрішньої міграції громадян зі зруйнованих регіонів до більш розвинених міст України, важливим чинником повернення стане економічне відновлення України; уряду України необхідно буде запропонувати програми працевлаштування, зокрема у проєктах реконструкції, а також залучати молодь до державних та міжнародних ініціатив у цій сфері.

1. Статус тимчасового захисту в країнах ЄС на 30 листопада 2024 року офіційно мали 4 млн 234 тис. українців. *Релокація до країн Європи*. URL: <http://relocation.com.ua/status-tymchasovoho-zakhystu-v-krainakh/> (дата звернення: 24.02.2025).
2. 4.3 million under temporary protection in December 2024. *Language selection*. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250210-1> (date of access: 24.02.2025).
3. Директива Ради 2001/55/ЄС про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому. *ІПС ЛІГА:ЗАКОН - система пошуку, аналізу та моніторингу нормативно-правової бази*. <https://ips.ligazakon.net/document/MU01293> (дата звернення: 24.02.2025).
4. Горбань М. Міністерство єдності, про яке нічого не відомо, і множинне громадянство. Як влада збирається повертати українців? *Радіо Свобода*. URL: www.radiosvoboda.org/a/ty-iak-ministerstvo-iednosti-chernyshov/33225426.html (дата звернення: 24.02.2025)

Сивенко Антон

АРТЗАХОДИ, ЯК СКЛАДОВІ ГУМАНІТАРНИХ ПРОЄКТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В умовах сучасних воєнних конфліктів гуманітарна політика набуває різного багатовимірного характеру, включаючи не тільки базове забезпечення населення, а й психологічну реабілітацію, підтримку культурних ініціатив і загальну консолідацію суспільства [1]. Одним із дієвих інструментів гуманітарної політики є проведення артзаходів – від виставок і майстеркласів, до спільних арттерапевтичних практик за участю військових і цивільних.